Lovász József

Iustus iudex de Piske

Emlékezés egy községi bíróra

(2. kibővített változat)

2026.

Előszó - Piszke hűséges szolgája

Amikor **Lovász József** 1933-ban átvette Piszke község bírói tisztségét, még senki sem sejtette, hogy a falu történetének egyik legviharosabb évtizede áll előttük. Egy olyan korban kellett a közösség élén állnia, ahol a gazdasági világválság utáni építkezést hamarosan felváltotta a háború rideg valósága.

Bírónak lenni Piszkén ebben a tizenkét évben nem csupán közigazgatási feladatot jelentett. A Duna-parti település és a Pisznicze-hegy lábánál élő emberek számára a bíró volt a stabilitás és a józan ész hangja. Lovász Józsefnek egyensúlyoznia kellett a vármegyei elöljáróság-, a helyben fejlődő ipar-, a piszkei gazdák-, és a lakosság érdekeiből álló szövevényes hálóban, amire ráadásul a történelem sötét fellegei vetettek árnyékot.

Ez az írás nemcsak egy családi emlékezés, hanem tisztelgés egy olyan ember előtt, aki a legnehezebb időkben, 1945 vészterhes napjaiban is hű maradt esküjéhez és szülőfalujához. Portréja mögött felsejlik a régi Piszke minden arca: a nádfedeles házak, a templomi méltóságok és a dolgos hétköznapok világa.

Bírói eskü az 1886. évi XXII. törvénycikk szerint

"Én, Lovász József, esküszöm a mindenható Istenre, hogy Magyarországhoz és annak alkotmányához hű leszek; a törvényeket, rendeleteket és a községi szabályrendeleteket megtartom és másokkal is megtartatom; tisztségemben a közjót és a község érdekét minden részrehajlás nélkül, lelkiismeretesen előmozdítom; a rám bízott ügyeket pontosan és hűségesen intézem. Isten engem úgy segéljen!" Lovász József

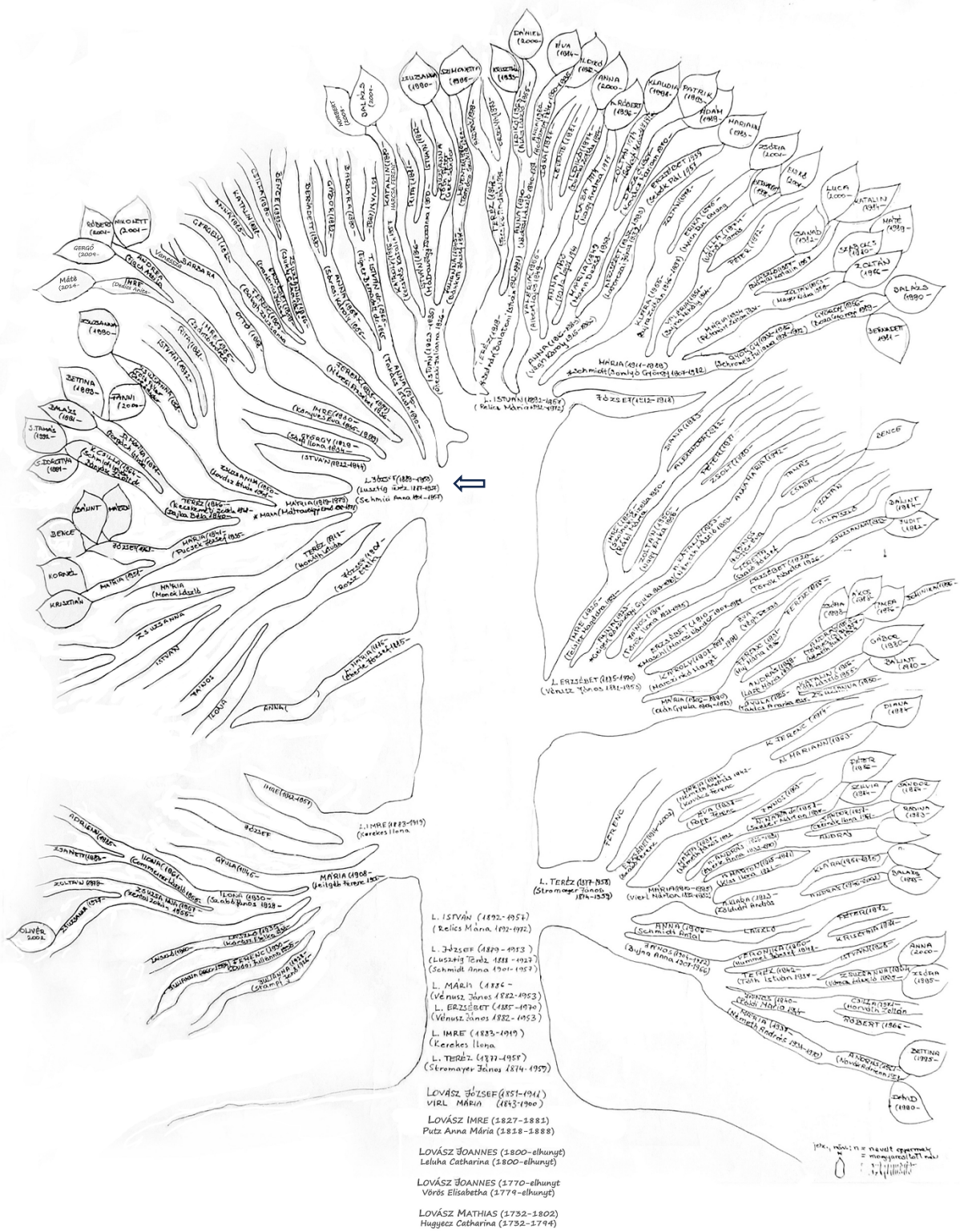

Lovász családfa

(összeállította: Balatoni Anna
kiegészítette: Lovász Imre)

Lovász József
1889–1953

Lusztig Terézia
1888–1927

Házasság
1908. november 28.
Piszke, Esztergom, Magyarország

Gyermekek

Lovász József
1906–elhunyt

Lovász Mária
1909–1909

Lovász Ferenc
1912–1914

Lovász Teréz
1914–elhunyt

Lovász Mária
1919–1979

Lovász István
1922–1944

Lovász József
1889–1953

Schmidt Anna
1901–1957

Házasság
1928. május 28.
Piszke, Esztergom, Magyarország

Gyermekek

Lovász György
1929–2015

Lovász Imre
1930–2004

Lovász Ferenc
1935–1997

Lovász Anna
1940–2016

Születés
1889. április 14.
Piszke, Esztergom, Magyarország

Elhalálozás
1953. augusztus 31.
Esztergom, Magyarország

Szülők és testvérek

Lovász József
1851–1911

Wierl Mária
1853–1905

Házasság
1873. január 21.
Piszke, Esztergom, Magyarország

Gyermekek

Lovász Theresia
1873–1875

Lovász Anna
1875–1876

Lovász Theresia
1878–1958

Lovász Mária
1879–1882

Lovász Katalin
1881–1881

Lovász Imre
1882–1919

Lovász Erzsébet
1885–1970

Lovász Mária Anna
1886–1966

Lovász József
1889–1953

Lovász Anna
1891–1891

Lovász István
1892–1957

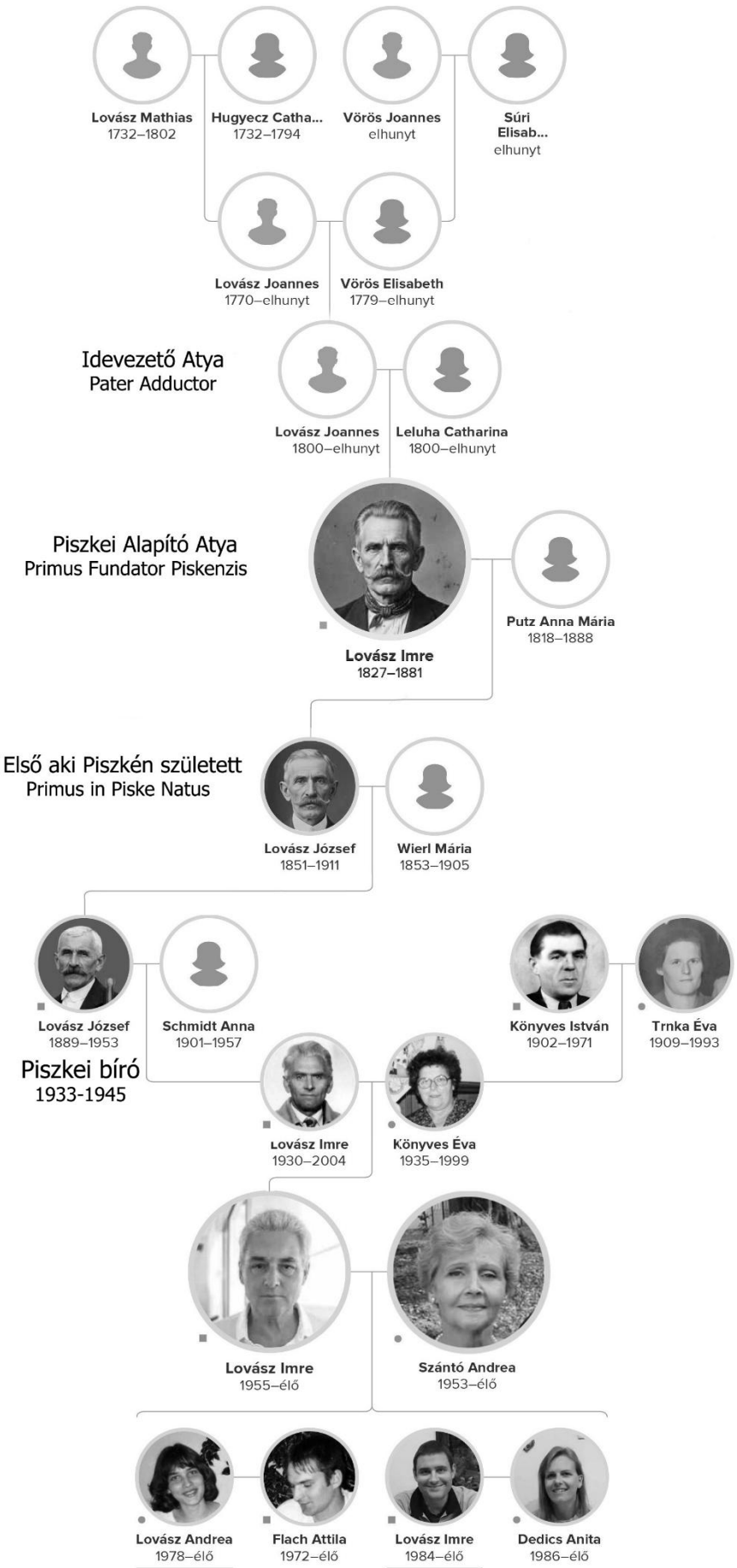
Lovász Mathias
1732–1802
Hugyecz Catha...
1732–1794
Vörös Joannes
elhunyt
Súri Elisab...
elhunyt
Lovász Joannes
1770–elhunyt
Vörös Elisabeth
1779–elhunyt
Idevezető Atya
Pater Adductor
Lovász Joannes
1800–elhunyt
Leluha Catharina
1800–elhunyt
Piszkei Alapító Atya
Primus Fundator Piskenzis
Lovász Imre
1827–1881
Putz Anna Mária
1818–1888
Első aki Piszkén született
Primus in Piske Natus
Lovász József
1851–1911
Wierl Mária
1853–1905
Lovász József
1889–1953
Schmidt Anna
1901–1957
Piszkei bíró
1933-1945
Könyves István
1902–1971
Trnka Éva
1909–1993
Lovász Imre
1930–2004
Könyves Éva
1935–1999
Lovász Imre
1955–élő
Szántó Andrea
1953–élő
Lovász Andrea
1978–élő
Flach Attila
1972–élő
Lovász Imre
1984–élő
Dedics Anita
1986–élő

A piszkei bíró (Lovász József 1889-1953)

Lovász József a piszkei emberek emlékezetében, mint nagytudású, németül és oroszul is jól beszélő, széleskörű tekintélynek örvendő személy jelenik meg.

1889 április 14.-én született, kisbirtokos család kilencedik gyermekeként, apai ágon harmadik-, anyai ágon sokadik generációs piszkei lakosként. Apai dédnagyapja családja Marcelházáról Karvára, majd Bikolra költözött, végül Piszkén vertek gyökeret. Édesapja Piszke képviselőtestületének tagja volt és megválasztották egyház gondnoknak (templomatya) is.

1898-ban, 9 éves korában, az iskolai szorgalmáért 1 ezüstkorona jutalomban részesült, amit a vármegye hivatalos lapjában is megírtak. [i]

A sorkatonai szolgálatát Győrben, a Császári és Királyi 26.-ik gyalogezred (hivatalos nevén K.u.k. Infanterieregiment Nr. 26) katonájaként töltötte.

1915-ben, az I. Világháborúban, nagyszámú, más 26-os magyar katonával együtt orosz fogságba esett. A családi emlékezet szerint, hadifogolyként Mandzsúria körzetébe deportálták, ahonnan sógorával, Kerle Józseffel (1891-1940) tért haza.

1919-ben a piszkei munkástanács tagja volt, ami miatt csendőrkarton készült róla.[ii]

Bekapcsolódás Piszke közéletébe

Egész életében felelőséget érzett a falu közössége, az itt élő és dolgozó emberek sorsa iránt, ezért már fiatalon bekapcsolódott a község társadalmi életébe. E mellett természetesen keményen dolgozott a saját gazdaságában is, hogy megélhetést biztosítson az örvendetesen növekvő családja részére.

Ennek nyomán, mint a községi képviselőtestület tagját, 1922. január 10.-én pénztárnoknak választották.[iii] A hivatal ellátása sok feladatot és igen nagy felelőséget rótt rá, ugyanakkor a rohamosan fokozódó infláció és az általánosan nehezedő gazdasági körülmények miatt, saját gazdaságában is jelentősen megnövekedtek a feladatai. A képviselőtestületi tagságát fenntartva, 1922. december 15.-én felmentését kérvényezte a pénztárosi feladatok alól[iv], amit a testület a pénztárosi megválasztásától számított 1 év letelte idejére fogadott el, egyben kifejezte elismerését Lovász József eddigi sikeres működéséért.[v] A járási főszolgabíró a 640/923 számú néphatározatával fogadta el a lemondását.[vi]

A közösség, ismerve a szegények és elesettek támogatása iránt érzett felelőségét, 1923. március 27.-én közfelkiáltással, egyhangúlag megválasztja közgyámnak.[vii] Ezen közhivatali feladatban az árvák, gondnokoltak és egyéb védelemre szoruló személyek érdekeinek képviseletét látta el.

1924. november 13.-i tisztújító közgyűlésen I. esküdtnek választják,[viii] kifejezve a közösség elismerését és az irányában fennálló bizalmat.

Ez időtájt, a Klebelsberg Kuno nevéhez köthető kultúrpolitikai reformok nyomán, a falu meghatározó értelmiségi tagjaiból Piszkén is megalakul a helyi közművelődési bizottság, amelybe 1925. november 14.-én a képviselőtestület őt delegálja.[ix]

Munkája és közéleti tevékenysége alapján kialakuló helyi népszerűsége és tekintélye eredményeként, az 1927. december 19.-i rendkívüli képviselőtestületi taggyűlés jelentős többséggel (28/15 arányban) törvénybírónak választja meg.[x] Szerepköre ebben a hivatalban kettős volt. Egyrészt elnökölt a kisebb peres és büntetőügyekben, segített elsimítani a lakosok közötti vitákat, ítélkezett a helyi kihágásokban, másrészt a bíró akadályoztatása esetén ő gyakorolta a teljes körű vezetői jogkört a községben.

1930. november 25.-én a képviselőtestületi közgyűlés közfelkiáltással, egyhangúlag meghosszabbította törvénybírói megbízatását, további 3 évre.[xi] Ebben a pozícióban eltöltött hat évnyi erőfeszítései nemcsak a helyi elismertségét erősítették, de a járási- és vármegyei előljáróság is felfigyelt közéleti elköteleződöttségére és kiemelkedő tudására.

Átveszi a bírói botot

Figyelembe véve évtizedes tapasztalatát, és a helyi érdekek, valamint a magasabb szintű előljáróságok elvárása közötti kompromisszumkezelő képességét, a főszolgabíró 1933. december 12.-én községi bírónak jelöli.[xii]

A bíróválasztás eredményét a képviselőtestületi jegyzőkönyvbe a következők szerint jegyezték be: „*A küldöttség elnöke a nyilvánosan összeszámlált szavazási eredményt a feljegyzési lajstrom átadása mellett a választási elnökkel közölvén ez utóbbi Lovász Józsefet községi bírónak általános szavazattöbbséggel […] megválasztottnak kijelenti*.”[xiii] A választási eredmény kihirdetését követően Lovász József községi bíró a hivatali esküt nyomban letette és a bírói botot átvette. Ez a tisztség a legmagasabb helyi bizalmi állás volt, de nemcsak hatalmat, hanem komoly felelősséget is jelentett a vármegyei főszolgabíró felé.

Ebben az időben a községi bírói poszt nem a „karrierpolitikusok”, hanem az elkötelezett, tekintéllyel bíró patrióták számára volt betölthető.

Lovász József személye a hosszútávú társadalmi stabilitás szimbólumává vált, amit legjobban az bizonyít, hogy a bírói tisztséget (többszöri újraválasztás mellett) folyamatosan 1945. július 15.-ig töltötte be.[xiv]

Bíróvá választásakor a falu kilábalt a gazdasági válságból. 1933 és 1938 közötti időszak a konszolidáció és a fejlődés időszaka volt. Feladatának tekintette a közbiztonság és a köztisztaság fenntartása mellett, a piszkei iparvállalatokkal és gazdákkal való együttműködés koordinálását. Kiemelt hangsúlyt fektetett a törvényi kötelezettségek (pl. adózás) és a helyi érdekek összehangolására, a piszkei lakosok érdekeinek képviseletére.

1938. február 11.-én tartott képviselőtestületi gyűlés jegyzőkönyvében a következőket rögzítették: {a képviselőtestület} "*Lovász József községi bírónak és Csomor Gyula vezető jegyzőnek a község érdekében kifejtett önzetlen munkásságukért, a legnagyobb elismerését fejezi ki és egyhangúlag jegyzőkönyvi köszönetet mond*."[xv]

1938 és 1944 között, a háború közeledtével egyre nagyobb terhek hárultak rá, és egyre nehezebbé vált a falu- és az állam érdekei - mint „üllő és kalapács” – között feszülő ellentétek csökkentése és a működőképesség fenntartása.

1944 december eleje és 1945 március vége között Piszke folyamatos háborús események színtere volt. A német és szovjet csapatok többször vonultak át a falun, jelentős károkat okozva a lakosságnak és a létesítményeknek egyaránt. Bíróként neki kellett intéznie a lakosság óvóhelyre vonulását, az állatállomány kimenekítését vagy elrejtését, és ő volt az, aki – kiváló német és orosz nyelvtudásának köszönhetően - a német, majd később a szovjet parancsnokságokkal tárgyalt a község nevében.

A háborút követően megkezdődött az újjáépítés és Piszke kezdett a normális kerékvágásba visszatérni, azonban a szovjet katonai megszállás és annak politikai hatása hamarosan itt is jelentkezett. Az 1945 június 19.-én szabályosan megtartott községi elöljáróválasztást a helyi Kommunista Párt megfellebezte, így a választást az 1945. június 21.- képviselőtestületi közgyűlés megsemmisítette.[xvi]

1945. július 8.-án a rendkívüli képviselőtestületi közgyűlés az új rend követelményeinek megfelelő új községi bírót választott, aki a hivatali esküt letette és a bírói botot a leköszönő bírótól átvette.[xvii] Ezt a jegyzőkönyvet még utoljára, Lovász József mint községi bíró írta alá.

1945. július 15.-én az új képviselőtestület megkezdte munkáját, amelyben közéleti örökségét öccse, Lovász István előbb mint törvénybíró, majd mint helyettes bíró vitte tovább.[xviii] A piszkei képviselőtestületnek tagja maradt egészen Piszke község Lábatlanba történő beolvadásáig.[xix] 1950. szeptember 6-ával Lábatlan és Piszke községeket Lábatlan néven egyesítették.[xx]

Zárószó: A bírói bot letétele – Lovász József emlékezete

Lovász József 1953-ban, az esztergomi kórház kórtermében fejezte be földi pályafutását. Szíve, amely évtizedeken át Piszke közösségéért dobogott, a megfeszített munka és a történelmi meghurcoltatások súlya alatt fáradt el. Halála egy korszak végét is jelentette: egy olyan világét, amelyben a tisztesség alapja a föld szeretete és a közösség iránti rendíthetetlen szolgálat volt.

Életútja 1889-től 1953-ig átívelte a magyar parasztság legfényesebb és legsötétebb éveit. 1933 és 1945 között, tizenkét esztendőn át viselte a községi bíró méltóságát. Ebben a vészterhes időben ő volt Piszke lelkiismerete: kezében a bírói bottal nemcsak hatalmat gyakorolt, hanem védelmezte a falut a háború viharaiban. Tekintélyét nem csupán választott tisztsége, hanem a piszkei hosszú földek barázdáiban végzett kemény munkája adta.

A sors különös iróniája és a kor kegyetlensége, hogy aki egykor a falu első embere volt, élete alkonyán kényszerűségből a helyi TSzCs tagjaként látta viszont saját elkobzott birtokát. Bár 1950-ig, a község önállóságának megszűnéséig hű maradt a képviselő-testülethez, az új rendben már csak "megtűrt" alakja volt a múltnak. A szívbetegség, amely végül elragadta, nem csupán biológiai kór volt, hanem egy büszke gazdaember néma fájdalma a jogtalanul elvett juss és a szétvert falusi autonómia miatt.

Lovász József alakja ma is ott kísért a hosszú földek dűlőin. Emlékét nem a hivatalos akták, hanem a család kegyelete és Piszke története őrzi: a bíróét, aki az utolsó pillanatig, méltósággal és emelt fővel viselte sorsát, legyen szó a hivatali esküről vagy a kényszerű közös munkáról.

A szerző, Lovász József unokája: Lovász Imre

2026, Lábatlan

Hivatkozások:

[i] Esztergom és Vidéke 1898 214. oldal;
[ii] HU-MNL-OL-K-150-VII-g/b Doboz_14/KMBT_C20020101209115414;
[iii] HU-MNL-KEML-V.242.a Piszkei képviselőtestületi jegyzőkönyvek 5. kötet 1.-2. oldal;
[iv] HU-MNL-KEML-V.242.a Piszkei képviselőtestületi jegyzőkönyvek 5. kötet 101. oldal;
[v] HU-MNL-KEML-V.242.a Piszkei képviselőtestületi jegyzőkönyvek 5. kötet 102. oldal;
[vi] HU-MNL-KEML-V.242.a Piszkei képviselőtestületi jegyzőkönyvek 5. kötet 122. oldal;
[vii] HU-MNL-KEML-V.242.a Piszkei képviselőtestületi jegyzőkönyvek 5. kötet 124-125. oldal;
[viii] HU-MNL-KEML-V.242.a Piszkei képviselőtestületi jegyzőkönyvek 5. kötet 353. oldal;
[ix] HU-MNL-KEML-V.242.a Piszkei képviselőtestületi jegyzőkönyvek 5. kötet 475-476. oldal;
[x] HU-MNL-KEML-V.242.a Piszkei képviselőtestületi jegyzőkönyvek 6. kötet 148-150. oldal;
[xi] HU-MNL-KEML-V.242.a Piszkei képviselőtestületi jegyzőkönyvek 6. kötet 234-236. oldal;
[xii] HU-MNL-KEML-V.242.a Piszkei képviselőtestületi jegyzőkönyvek 6. kötet 280. oldal
[xiii] HU-MNL-KEML-V.242.a Piszkei képviselőtestületi jegyzőkönyvek 6. kötet 281. oldal
[xiv] HU-MNL-KEML-V.242.a Piszkei képviselőtestületi jegyzőkönyvek 6. kötet 330. és 402. oldal
[xv] HU-MNL-KEML-V.242.a Piszkei képviselőtestületi jegyzőkönyvek 6.kötet 356-361. oldal
[xvi] HU-MNL-KEML-V.242.a Piszkei képviselőtestületi jegyzőkönyvek 7. kötet 73-77. oldal
[xvii] HU-MNL-KEML-V.242.a Piszkei képviselőtestületi jegyzőkönyvek 7. kötet 78-82. oldal
[xviii] HU-MNL-KEML-V.242.a Piszkei képviselőtestületi jegyzőkönyvek 7. kötet 83.oldal
[xix] HU-MNL-KEML-V.242.a Piszkei képviselőtestületi jegyzőkönyvek 7. kötet 394. oldal
[xx] 5.203-7/1950. (IX. 6.) BM sz. r. - RK 1950. 22. sz.

Borozgatás Lovász István udvarán, Piszkén, 1943.

Balról második: Lovász István (József fia); harmadik: Stromayer János, balról negyedik: Lovász József piszkei bíró, mellette öccse, István, utána álló katona Somlyó György; a kép közepén lévő kisgyermek Balatoni Anna, mögötte Bednár Ilona